

## **«Алдымен өзіңе төле»: неге бұл қағида бәріне бірдей жұмыс істемейді**

*Әрбір адам ең болмағанда өмірінде бір рет ақша жинай бастауға өзіне уәде береді. Жаңа айдан бастап, жалақы көтерілгеннен кейін, кредитті жапқаннан кейін немесе ірі шығындар аяқталған кезде. Алайда уақыт өте келе, кірістер өзгереді, ал жағдай бұрынғыша қалады: ақша келіп, бірден жоғалып кетеді.*

*Бұл ретте проблема әрдайым төмен табысқа немесе қаржылық тәртіптің жоқтығына байланысты емес. Көбінесе оның себебі әлдеқайда тереңірек – ол біздің ақшаға қалай қарайтынымыз және оны қалай бөлетінімізде.*

### **Біз кедей емеспіз — біз «бәрін бөліп қойғанбыз»**

Көптеген қазақстандықтардың ақшасы жеке өз басына тиесілі болмайды. Жалақы түседі, ол түскенге дейін адам оның қайда бағытталатынын біледі: ата-аналарына, балаларға, кредитке, коммуналдық төлемдерге, тұрмыстық шығындарға немесе туыстарына көмекке.

Көптеген адамдар үшін бұлжымайтын ереже бар: егер жақындарына көмек қажет болса, бас тартуға болмайды. Нәтижесінде оның жеке мүддесі тізімнің соңына түседі, ал кейде тіпті оған түспейді де.

Сондықтан табысы тұрақты адамдардың өзі жалақыдан жалақыға дейін өмір сүріп, жинақ жасай алмайды.

### **Неге «алдымен өзіңе төле» деген кеңес жат болып көрінеді**

Қаржылық әдебиетте басты қағидалардың бірі «Алдымен өзіңе төле» қағидаты болып саналады. Оның мәні қарапайым: кіріс түскеннен кейін ақшаның бір бөлігін жинаққа қалдырып, содан кейін ғана қалған қаражатты ағымдағы шығыстарға бөлу қажет.

Алайда бұл кеңес көпшілікке үйреншікті емес. Біздің мәдениетімізде өзара көмек, жақындарымызға қамқорлық және қиын жағдайда туыстарымызға қолдау көрсетуге дайын болу жоғары бағаланады. Сондықтан ақшаны алдымен өзіне қалдыру идеясы кейде өзімшілдіктің көрінісі ретінде қабылданады.

Бірақ шын мәнінде бұл қағиданың мүлдем басқа мағынасы бар. Ол жақындарына көмектен бас тартуға шақырмайды. Ол үнемі басқаларға көмектесетін, бірақ ешқашан өзінің қаржылық орнықтылығын ойламайтын адам бір күні көмекті қажет ететін жағдайға тап болуы мүмкін екенін еске салады.

### **Неліктен ақша жинақтау сән-салтанат емес**

Көптеген адамдар алдымен көбірек ақша табуды бастау керек деп есептеп, қаржылық қор жинауды кейінге қалдырады. Алайда қаржылық орнықтылық жоғары кіріс табудан басталмайды. Көбінесе ол ақшаның кем дегенде бір бөлігін үнемі өзіңізге қалдыру әдетінен басталады.

Ақша жинау – бұл көлемді сатып алуға арналған ақша ғана емес. Бұл ақшаны қарызға алмай немесе жаңа кредит ресімдемей, уақытша кірісті жоғалтуды, жоспарланбаған шығыстарды, ауруды немесе басқа өмірлік жағдайларды тыныштықпен жеңу мүмкіндігі.

Тіпті шамалы ғана ақшалай қордың өзі бақылау сезімін тудырып, қаржылық стрестің деңгейін төмендетеді.

### **Ақшаны жинай алатын адамдар қалай әрекет етеді**

Әдемі сөздер мен күрделі қаржылық терминдерді алып тастасақ, олардың көзқарасы әдетте бір қарапайым ережеге сәйкес келеді: олар барлық шығыстардан кейін ештеңе қалады деп күтпейді. Олар бірден ақшаны кейінге қалдырады.

Бұл ойды көптеген жылдар бойы әлемдегі ең танымал инвесторлардың бірі Уоррен Баффет қайталап келеді: «Жұмсалған шығыстан кейін қалған ақшаны кейінге қалдырмаңыз. Жинақталғаннан кейін қалған ақшаны жұмсаңыз». Бұл ереже тек ауқатты адамдар үшін ғана жұмыс

істемейді. Бұл кірістің мөлшеріне қарамастан қаржылық тәртіпті құруға көмектеседі. Егер сіз тек қаражаттың қалдығын ғана кейінге қалдырсаңыз, бұл қалдық көбінесе пайда болмайтынын практика көрсетіп отыр.

## **Бірақ біздің де шындығымыз бар**

Әрине, «Ертеңнен бастап мен кірістің 20 пайызын кейінге қалдырамын» деп шешу мүмкін емес. Адамдардың көпшілігінде отбасы, міндеттемелері, кредиттер және көптеген күтпеген шығыстар бар. Сондықтан қаржылық әдеттердің күрт өзгеруі сирек кездеседі. Кішкентай қадамдардан бастау әлдеқайда тиімді. Адам үнемі үнемдейтін және жұмсамайтын шамалы сома да біртіндеп жаңа іс-қимыл моделін қалыптастырады.

Басында бұл ыңғайсыз болып көрінеді. Содан кейін ол әдетке айналады. Ал кейіннен маңызды өзгеріс болады: ақша толығымен жоқ болып кетпейді.

## **Қай уақытта көмек тәуелділікке айналады?**

Біздің мәдениетімізде жақын адамдарымызға қолдау көрсету, туыстарға қарыз беру немесе өмірдің қиын кезеңінде көмек сұрау – қалыпты жағдай. Негізінде, бұл проблемаға жатпайды. Уақытша қолдау өмірдің тұрақты моделіне айналған кезде проблема пайда болады.

Егер адам көптеген жылдан бері біреудің көмегі есебінен өмір сүрсе және өзін қаржылық тұрғыдан толық қамтамасыз етпесе, тәуелділік біртіндеп қалыпты нәрсе ретінде қабылдана бастайды.

Бірақ нағыз қаржылық орнықтылық басқа қағидатқа негізделеді, адамның өзінде беріктік қоры болуға тиіс.

## **Нағыз қаржылық қауіпсіздік сезімі қайдан басталады?**

Қаржылық орнықтылық әрқашан табыс мөлшеріне ғана байланысты бола бермейді.

Ол адамда:

- аз да болса, өзінің жинаған ақшасы;
- ақшаны бақылау сезімі;
- күтпеген шығындары оңай қабылдау мүмкіндігі;
- кез келген қаржылық проблеманың қиындыққа әкеп соқпайтынына деген сенімділік пайда болған уақытта басталады.

Сол кезде ғана адам біршама салмақты шешімдер қабылдай бастайды, ақша мәселесін онша уайымдамайды және ең бастысы өзіне зиян келтірместен басқаларға көмектесе алады.

«Алдымен өзіме» қағидаты – бұл эгоизм және жақындарыңа көмек беруден бас тарту емес. Бұл – өз алдыңыздағы жауапкершілік. Бұл – өзіңізді қаржылық өміріңізде үнемі соңғы орынға қоймау. Басқаларға көмектесу керек, бірақ алдымен өзіңізді және отбасыңызды қаржылық тұрғыдан қамтамасыз етуді үйренген адам шынымен орнықты адам болады. Өйткені қаржылық жастықша – бұл сән-салтанат және бай адамдардың артықшылығы емес. Бұл – өзіңіздің болашағыңызды ойлау және жақындарыңызға нағыз керек кезде қолдау көрсету мүмкіндігін сақтау тәсілдерінің бірі.